

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ПРОЦЕС УПРАВЛІННЯ ВОДНИМИ РЕСУРСАМИ УКРАЇНИ

Сапко О.Ю.

Одеський державний екологічний університет

Територія України вкрита густою мережею річок, більшість яких належить до басейнів Чорного, Азовського та Балтійського морів. Усього в Україні нараховується понад 71 тис. річок та струмків, 69 тис. з яких мають довжину до 10 км, загальним стоком більше 87 км³/рік. Розподіл річок по території України дуже нерівномірний. Найбільш густою річковою мережею відрізняється західна частина, найменш густою – південна, степова частина, де місцями водотоки цілком відсутні. Значна частина водних ресурсів, які використовуються, припадає на поверхневі води – річки та озера.

Не дивлячись на значну кількість річок, Україна відноситься до регіонів, які не забезпечені прісною водою у достатній кількості та відчуває потребу у питній воді відповідної якості.

1 вересня 2017 р. Україною було підписано Угоду про асоціацію з Європейським Союзом (Угоду). Відповідно до розділу V глави 6 цієї Угоди, співробітництво України та ЄС має на меті збереження, захист, поліпшення і відтворення якості води та управління водними ресурсами, включаючи морське середовище. Управління водними ресурсами повинно здійснюватися на основі Водної рамкової Директиви 2000/60/ЄС.

Водна рамкова директива закріплює райони річкових басейнів, визначені не відповідно до адміністративних чи політичних кордонів, а згідно з межами річкового басейну як природного гідрографічного цілісного об'єкту.

Завданням Водної рамкової директиви є: забезпечення людей питною водою, постачання води для інших господарських потреб, охорона водного середовища і обмеження наслідків повеней і посух. Головними цілями регулювання є:

- впровадження концепції інтегрованого управління басейнами рік, беручи до уваги потреби всіх споживачів;
- впровадження принципів створення водних регіонів;
- єдине визначення цілей і методів правового регулювання;
- визначення спеціалізованої урядової адміністрації на рівні басейнів рік;
- впровадження програм і планів як інструментів для досягнення належного стану вод;
- встановлення правил повернення витрат за водні послуги.

Відповідно до Водної рамкової директиви головним робочим інструментом інтегрованого управління водними ресурсами є «План управління річковим басейном». Це стратегічний документ розвитку річкового басейну. Він дозволяє

впровадити інтегроване управління водними ресурсами в річковому басейні, а саме:

- досягти доброго стану води, запобігти її подальшому погіршенню,
- збалансовано використовувати водні ресурси,
- відновлення водних ресурсів і екосистем,
- посилити охорону і поліпшити стан водного середовища шляхом впровадження заходів для поступового зменшення скидань небезпечних речовин, а в подальшому припинити і ліквідувати такі скидання.

Інтегроване управління річковим басейном це процес координації збереження, управління та розвитку водних, земельних і пов'язаних з ними ресурсів в межах конкретного річкового басейну. Такий підхід до управління дозволяє отримати найбільш оптимальні та справедливі економічні і соціальні вигоди, які пов'язані з використанням водних ресурсів, водночас зберігаючи і, там де необхідно, відновлюючи прісноводні екосистеми.

На виконання Угоди, перед державою поставлено наступні задачі:

- прийняття національного законодавства та визначення уповноваженого органу (органів);
- закріплення на законодавчому рівні визначення одиниці гідрографічного районування території країни;
- розроблення положення про басейнове управління з покладенням на нього функцій, передбачених;
- визначення районів річкових басейнів та створення механізмів управління міжнародними річками, озерами та прибережними водами;
- аналіз характеристик районів річкових басейнів;
- запровадження програм моніторингу якості води;
- підготовка планів управління басейнами річок, проведення консультації з громадськістю та публікація цих планів.

На теперішній час Україною ведеться значна робота по впровадженню Водної Рамкової Директиви ЄС.

Окремі принципи інтегрованого управління водними ресурсами вже впроваджуються в господарську практику. Так, відповідно до Закону України № 1641-VIII від 4 жовтня 2016 р. «Про внесення змін у деякі законодавчі акти України щодо впровадження інтегрованих підходів в управлінні водними ресурсами за басейновим принципом», територію України поділено на 9 водогосподарських ділянок за основними річковими басейнами України. Межі річкових басейнів, суббасейнів і водогосподарських ділянок затверджує Мінприроди України. Водогосподарські ділянки в межах районів річкових басейнів з урахуванням басейнового принципу управління, адміністративно-територіального устрою, фізико-географічних умов і господарської діяльності виділяє Мінприроди України.

Цим же документом вказано на то, що Плани управління річковими басейнами розробляються та виконуються з метою досягнення екологічних цілей, визначених для кожного району річкового басейну, у встановлені строки, а також визначено його основні елементи. Створення Плану управління річковим басейном, що по суті являє собою регламент для окремих поверхневих та підземних водних об'єктів, є одним з найважливіших напрямів поліпшення стану та рівня забезпеченості водними ресурсами населення та основних галузей економіки країни.

Прийняття цього Закону, фактично, наближує українське законодавство до Водної рамкової директиви ЄС та відкриває шлях до розроблення механізмів управління водними ресурсами за басейновим принципом. Документом також передбачена участь громадян та їхніх об'єднань у підготовці Планів управління річковими басейнами, а також введення гідрографічного та водогосподарського районування України.

Розробка перших Планів управління річковим басейном для кожного району річкового басейну почалася в період виконання «Загальнодержавної цільової програми розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року» (затверджена Законом України від 24 травня 2012 р. № 4836-VI). Ця Програма є стратегічним документом розвитку водогосподарської галузі. Її заходи передбачають впровадження інтегрованих підходів в управління водними ресурсами шляхом узгодження водоохоронної й водогосподарської діяльності у річковому басейні.

Типове положення про Басейнові ради було ухвалено в 2017 р. прийняттям Порядку розроблення плану управління річковим басейном, затвердженого Постановою КМУ від 18 травня 2017 р. № 336. А вже в період з вересня по грудень 2018 року було створено 13 басейнових рад відповідно до існуючих районів річкових басейнів (за винятком району басейну річок тимчасово окупованого Криму), а саме басейнові ради: Сіверського Донця та Нижнього Дону; Десни та Верхнього Дніпра; Тиси; Прип'яті; річок Причорномор'я; річок Прут та Сірет; річок Приазов'я; Нижнього Дунаю; Середнього Дніпра; Дністра; річок Західного Бугу та Сяну; Південного Бугу; Нижнього Дніпра.

До басейнових рад можуть входити як представники центральних органів влади, місцевого самоврядування, так і водокористувачі й громадські активісти. Окремим пунктом визначається, що у складі ради водокористувачів має бути не менше 30 %. У такий спосіб держава намагається залучити до прийняття рішень суб'єктів господарювання. Специфіка і ефективність роботи рад залежить від того, як саме буде налагоджена взаємодія, адже басейнові ради є, в першу чергу, дорадчими органами, де обговорюються проблеми й можливі шляхи їх подолання.

19 вересня 2018 р. Постановою КМУ від № 758 було затверджено Порядок здійснення державного моніторингу вод. Цей Порядок відповідає

директивам ЄС і надає можливість отримати більше інформації про стан вод в Україні.

Новий порядок принципово змінює існуючу систему моніторингу, адже створює всі необхідні передумови досягнення доброго екологічного та хімічного стану вод. Він знімає дублювання функцій між різними суб'єктами моніторингу, передбачає чітку процедуру та системний підхід до відстеження стану наземних, підземних, морських вод.

Нова система моніторингу поверхневих, підземних та морських вод передбачає:

- чіткий розподіл обов'язків між організаціями, які вимірюють показники, без дублювання повноважень;
- розширений список біологічних, гідроморфологічних, хімічних і фізико-хімічних показників для моніторингу;
- запровадження шестирічного циклу моніторингу;
- введення класифікації стану вод: 5 класів екологічного стану і 2 класи хімічного стану;
- збільшення кількості пунктів моніторингу вод з сотень до декількох тисяч.

Завдяки впровадженню нової системи моніторингу будуть отримані дані, необхідні для розробки Планів управління річковими басейнами.

На теперішній час в Україні розроблено проект Стратегії водної політики держави у форматі Зеленої книги, який передбачає створення необхідних правових, організаційних і фінансових основ для виконання планів управління річковими басейнами. В основу проекту Стратегії водної політики покладено наступні базові принципи:

- інтегроване управління водними ресурсами за басейновим принципом;
- запобігання та попередження виснаження і забруднення водних об'єктів;
- дотримання принципу «водокористувач і забруднювач платить»;
- необхідність врахування сьогоденних потреб при управлінні водними ресурсами без завдання шкоди або ж можливих збитків для прийдешнього чи майбутніх поколінь.

На теперішній час в Україні ведеться робота щодо створення механізмів управління міжнародними річками, озерами та прибережними водами, аналізу характеристик річкових басейнів.

Отже, Україною виконана значна робота по інтеграції Європейського законодавства. Впровадження нової системи управління дозволить забезпечити досягнення цілей водної політики, зокрема доброго екологічного стану води, ефективності її використання.